

СЕКЦІЯ 1 ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОЇ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОСВІТИ»

CHARACTERISTIC OF THE CONTEMPORARY ESSENCE OF THE CONCEPT "PUBLIC ADMINISTRATION IN THE FIELD OF EDUCATION"

За останній період тема публічного управління привернула увагу великої кількості науковців. Це пояснюється тим, що в Україні відбуваються реформаторські рухи в напрямі децентралізації, вибору європейського шляху розвитку, за якого у вітчизняній науці державного управління має відбуватися поступова переорієнтація з розгляду окремо державного управління, місцевого самоврядування та громадянського суспільства на їх системне бачення в контексті публічного управління. У сьогоденних умовах розвитку нашої країни сфера вищої освіти має особливе значення в контексті підготовки майбутнього покоління, орієнтованого на євроінтеграцію та демократизацію українського суспільства. З огляду на це, формування теоретичного підґрунтя й практичних аспектів публічного управління сферою вищої освіти стає одним із основних напрямів реформування нашої країни. Метою статті є характеристика й визначення сутності поняття «публічне управління у сфері вищої освіти». Визначено, що активні процеси глобалізації та євроінтеграції стали потужним каталізатором наукових досліджень усіх сфер публічного управління. Проаналізовано наукові доробки вітчизняних учених, які досліджували сутність публічного управління системи вищої освіти. Запропоновано власне бачення сутності поняття «публічне управління у сфері вищої освіти». Публічне управління у сфері вищої освіти варто розглядати як цілеспрямований вплив нормативно-регулюючого характеру системи органів публічної влади на заклади вищої освіти з метою формування необхідних мотивуючих умов для виконання державних функцій перед населенням та отримання соціально-економічного ефекту. Публічне управління сферою вищої освіти, окрім стандартних регулятивних функцій, має бути спрямоване на поступове реформування цієї галузі, урахування сучасні світові тенденції та економічні ресурси держави, для забезпечення всебічного розвитку сфери освіти, підвищення якості надання освітніх послуг і розвитку особистісного й інтелектуального потенціалу населення.

Ключові слова: управління, державне управління, публічне управління, освіта, публічне управління у сфері освіти.

Over the past period of time, the topic of public administration has attracted the attention of a large number of scientists. This is due to the fact that reform movements towards decentralization are taking place in Ukraine, and the choice of the European way of development, in which a gradual reorientation should take place in the national science of public administration from considering separately state administration, local self-government and civil society into their systemic vision in the context of public administration. In today's conditions of development of our country, the sphere of higher education plays a special and important role in the context of preparing the future generation, focused on European integration and democratization of Ukrainian society. Taking this into account, the formation of a theoretical basis and practical aspects of public administration in the sphere of higher education is becoming one of the main directions of reforming our country. The purpose of the article is to characterize and define the essence of the concept of "public administration in the field of higher education". It is determined that the active processes of globalization and European integration have become a powerful catalyst for scientific research in all spheres of public administration. Analyzed the scientific works of domestic scientists who have investigated the essence of public administration in the higher education system. Own vision of the essence of the concept of "public administration in the field of higher education" is proposed. Public administration in the field of higher education should be considered as a targeted impact of the regulatory and regulatory nature of the system of public authorities on higher education institutions in order to create the necessary motivating conditions for performing functions before the population and obtaining a socio-economic effect. Public administration of the sphere of higher education, in addition to standard regulatory functions, should be aimed at gradual reform of this industry, taking into account modern global trends and economic resources of the state, to ensure the comprehensive development of the education sector, improve the quality of educational services and develop the personal and intellectual potential of the population.

Key words: management, administration, public administration, education, public administration in the field of education.

УДК 351

DOI <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2021.23.1>

Чубінська Н.Б.

к. пед. наук,
асистент кафедри педагогіки
та інноваційної освіти
Інститут права, психології
та інноваційної освіти
Національного університету
«Львівська політехніка»

Постановка проблеми в загальному вигляді. В останні роки питання реалізації публічного управління на всі сфери життєдіяльності суспільства стало об'єктом цікавості

багатьох вітчизняних науковців. Таку цікавість можна пояснити тим, що наша країна стала на шлях усебічного реформування всіх ланок суспільно-політичного устрою в бік децентралізації,

євроінтеграції та демократизації. Не є винятком і сфера вищої освіти.

У сьогоденних умовах розвитку нашої країни сфера вищої освіти має особливе значення в контексті підготовки майбутнього покоління, орієнтованого на євроінтеграцію та демократизацію українського суспільства. З огляду на це, формування теоретичного підґрунтя та практичних аспектів публічного управління сферою вищої освіти стає одним із основних напрямів реформування нашої країни. Відповідно до проголошеного євроінтеграційного курсу нашої держави, освіта визнається одним із найважливіших ресурсів соціально-економічного, соціо-культурного та духовного розвитку українського суспільства. Окрім того, вища освіта є ключовою ланкою в гармонійному розвитку особистості, формування та збагачення її інтелектуального ресурсу, творчого й професійного потенціалу. З огляду на це, формування повноцінної та ефективної системи публічного управління є пріоритетним напрямом науково-теоретичної і практичної діяльності, сьогоденного апарату публічного управління.

Метою статті є характеристика й визначення сутності поняття «публічне управління у сфері вищої освіти».

Виклад основного матеріалу. Часи просвітництва принесли активний розвиток міжнародного ринку, що поставило перед державним управлінням нові виклики та завдання. Адам Сміт, батько теорії ліберальної економіки, стверджував, що лише ринкові механізми управління та здорова конкуренція повинні бути визначальними для економіки кожної держави. Це стало початком делегування важелів управління від державних установ до представників підприємств і міжнародних організацій [1, с. 14].

Після того, як процес управління відділився від державної влади, у світі почали виникати різноманітні школи управління, які є першо-основами для сучасних теорій управління. Основними з них є:

1. Школа наукового управління, яка базується на тому, що всі принципи управління повинні бути засновані лише на принципах науковості й раціональності, виключаючи при цьому психологічний фактор, розглядаючи людину лише як робочу силу. Засновниками цієї теорії є Ф. Тейлор, Г. Гант, Ф. Гілберт [2, с. 64]. Ця школа активно функціонувала протягом 1885–1920 років, але повне ігнорування людського фактору призвело до її занепаду.

2. Адміністративний менеджмент. Цей напрям теорії управління був особливо популярний у 1920–1950 роках. Головна увага

цього виду управління була звернута саме на побудову раціональної організаційної структури праці, формування командних ланцюгів, координаційних і контрольних груп. Усе це було спрямовано на те, щоб сформувати універсальний спосіб управління. Основоположником цієї теорії став А. Файоль [3, с. 11], наукові праці якого більшою мірою присвячені організації такого виду управління, який би повною мірою забезпечив найкращу ефективність праці. Недоліком цієї теорії управління є також те, що вона ніяк не враховує людський психотип і не дає розвинути професійний потенціал робітника.

3. З огляду на минулу провальність теорій управління, які не враховували людський фактор і психологічні особливості управління, усі наступні теорії почали базуватися більшою мірою на них: «Школа людських відносин»; «Школа поведінкових наук»; «Школа науки управління». В основні всіх цих теорій управління стоїть людина, її психотип та індивідуальні особливості поставлені на перше місце і є основним фактором, відповідно до якого будується тактика та стратегія управління [4, с. 59].

Таким чином, процес управління пройшов довгий шлях історичного розвитку від складника королівських і церковних прав і привілеїв до науково обґрунтованої теорії, яка спрямована не лише на досягнення бажаного результату, а й на всебічний розвиток людини, збереження її фізичного та психологічного здоров'я.

Державне управління стало одним із основних елементів самої теорії управління. Як уже сказано, державне управління існувало в первісному значенні ще в часи найстародавніших державних устроїв. Але в сучасному вигляді державне управління стало предметом академічного інтересу лише в 17 сторіччі, коли державна та приватна сфера ще не були відділені.

Ураховуючи думку наукової спільноти, зазначимо, що під державним управлінням варто розуміти впорядковану діяльність органів державної влади, яка функціонує на основі принципів демократичності й спрямована на забезпечення оптимального функціонування всіх сфер життєдіяльності суспільства.

Розвиток суспільного ладу країн світу, якісні зміни та реформування державного устрою зумовили зміну парадигми державного управління, яке вже не могло спиратися лише на принципи примусу, контролю та наказовості. Посилення ролі й авторитету думки соціуму зумовило появу потужної ланки суспільного контролю та регуляції. З огляду на це, державне управління також зазнало докорінних змін, трансформувавшись у сьогоденні сис-

теми суспільної регуляції, перетворилось у публічне управління, основними принципами якого стали відкритість, об'єктивність, субсидіарність і демократичність [5, с. 60].

На процеси публічного управління чинять перманентний вплив як проблеми й орієнтири внутрішньої політики, так і перспективи видозмін і розвитку світової політики. Це управління є динамічним явищем і реалізується відповідно до наявних суспільних реалій і соціально-економічного становища країни. Це зумовлено тим, що публічне управління ніколи не може існувати окремо від суспільства, а є невід'ємною його частиною.

Таким чином, публічне управління варто трактувати як щось більше за статичний перелік державних наказово-розпорядчих інструментів, механізмів і важелів. Воно має враховувати особливості взаємодії політичної системи країни, соціальних інститутів, а також державних і народних інтересів.

Поняття «публічне управління» варто трактувати як цілеспрямовану та нормативно врегульовану взаємодію органів публічної влади з юридичними та фізичними суб'єктами діяльності в контексті забезпечення, реалізації й моніторингу основних нормативно-правових актів, а також формування стимулюючих економічних, соціально-психологічних і правових умов для повноцінної реалізації інтересів громадян держави.

Сьогоднішня сфера української вищої освіти має тенденції до швидкої та незворотної модернізації та євроінтеграції, застарілі і статичні механізми державного управління вже

не можуть повною мірою провадити адекватну регуляцію цієї сфери, а усталені взаємозв'язки сфери вищої освіти з іншим соціальними інститутами неминуче піддаються трансформації. Таким чином, публічне управління сфери вищої освіти, окрім стандартних регулятивних функцій, має бути спрямовано на поступове реформування цієї галузі, урахуваючи сучасні світові тенденції та економічні ресурси держави, для забезпечення всебічного розвитку сфери освіти, підвищення якості надання освітніх послуг і розвитку особистісного й інтелектуального потенціалу населення.

Сьогодні лише невелика група вчених присвячує наукові роботи питанню публічного управління системи вищої освіти в контексті нашої держави. Причиною такої ситуації є те, що в нашій країні на науковому рівні ще не повністю визначені якісні та кількісні відмінності державного управління від публічного управління, відповідно, наукових надбань щодо публічного управління системи вищої освіти в контексті нашої держави існує ще менше.

Незважаючи на вищесказане, активні процеси глобалізації та євроінтеграції стали потужним каталізатором наукових досліджень усіх сфер публічного управління, сьогодні ми вже можемо проаналізувати наукові доробки вітчизняних учених, які досліджували сутність публічного управління системи вищої освіти (таблиця 1).

На нашу думку, публічне управління у сфері вищої освіти варто розглядати як цілеспрямований вплив нормативно-регулюючого характеру системи органів публічної влади

Таблиця 1

Основні визначення поняття «публічне управління системи вищої освіти»

Автор	Визначення
Р. Щокін [6, с. 54]	регламентована нормами адміністративного права діяльність публічної адміністрації в контексті організації нормативно-правових відносин, які пов'язані з процесом отримання знань, умінь і навичок з метою набуття нормативно встановлених освітніх рівнів. Публічне управління галуззю вищої освіти складається із взаємопов'язаних структурних елементів, а саме норми права, які на законодавчому рівні провадять регуляцію питання освіти й визначають вектори їх реалізації в різних закладах вищої освіти.
Л. Ващенко [7, с. 70]	сукупність науково-обґрунтованих методів, форм і механізмів, за допомогою яких органи публічного управління чинять вплив на сферу освіти, а саме на систему вищих навчальних закладів та інших освітніх суб'єктів, з метою надання рівних прав і можливостей на отримання якісних освітніх послуг населення, забезпечення сталих стандартів освіти, а також забезпечення процесу інтеграції системи освіти у світовий освітній простір.
Н. Протасова, В. Луговий, Ю. Молчанова [8, с. 12]	система органів адміністративного управління, структур публічної влади, а також окремих посадових осіб, які внаслідок активної взаємодії поміж собою забезпечують гармонійну діяльність і розвиток системи освіти.
В. Філіппова [9, с. 9]	система, яка має на меті підтримати баланс публічного та приватного сектору в галузі освіти, що виявляється в забезпеченні ефективності діяльності галузі освіти державною підтримкою, зберігаючи при цьому державно-громадський характер управління, розвиток самоврядування системи освіти, а також формування незалежних регіональних освітніх комплексів.

Джерело: сформовано автором.

на заклади вищої освіти з метою формування необхідних мотивуючих умов для виконання державних функцій перед населенням та отримання соціально-економічного ефекту.

Висновки. Нами проведено дослідження еволюції та сучасної сутності публічного управління у сфері вищої освіти. Визначено історичний ракурс та еволюційний розвиток поняття «публічне управління». Запропоновано власне бачення сутності поняття «публічне управління у сфері вищої освіти». Підсумовуючи, зазначимо, що сьогодні питання публічного управління стає все більш актуальним і сфера освіти потребує рішучих дій із цього боку. Досліджуючи особливості еволюції та сучасної сутності поняття «публічне управління у сфері вищої освіти», ми узагальнили й надали власне бачення цього поняття. Очевидним подальшим кроком у дослідження має стати подальший аналіз понятійно-категоріального апарату публічного управління у сфері вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сэй Ж.-Б., Бастиа Ф. Трактат по политической экономии. Экономические софизмы; Экономические гармонии / сост., вступ. ст. и коммент. М.К. Бункиной и

А.М. Семенова. Москва : Дело : Акад. нар. хоз-ва при Правительстве РФ, 2000.

2. Тейлор Ф.У. Принципы научного менеджмента. Москва : Контроллинг, 1991.

3. Файоль А. Общее и промышленное управление. Москва : Республика, 1992. 349 с.

4. Грейсон Дж. Американский менеджмент на пороге XXI в. Москва, 1991.

5. Базарна О.В. Поняття, суть, природа публічного управління та державного управління. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля* : збірник наукових праць. Луганськ : 2012. № 1. Ч. 2. С. 60.

6. Щокін Р.Г. Характеристика публічного адміністрування галуззю освіти в Україні. *Supremația Dreptului*. 2017. № 1. С. 54–57.

7. Ващенко Л.М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону : монографія. Київ : Видавниче об'єднання «Тираж», 2005. 380 с.

8. Державне управління у сфері освіти : глосарій з дисциплін магістерської програми за спеціальністю «Державне управління в сфері освіти» / авт. кол. : Н.Г. Протасова, В.І. Луговий, Ю.О. Молчанова та ін. ; за заг. ред. Н.Г. Протасової. Київ : НАДУ, 2013. 48 с.

9. Філіппова В. Специфіка державного регулювання в галузі освіти України. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2013. Вип. 12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tppd_2013_12_12.